

A

- ABÉLARD Ne morate imati pojma o njegovoj filozofiji, čak ni poznavati naslove njegovih djela. Diskretno nabaciti aluziju o sakaćenju kojemu ga je podvrgnuo Fulbert. Grobnica Heloize i Abelarda – dokažu li vam da je lažna, uzviknuti: »Oduzimate mi moje iluzije.«¹
- AHIL Dodati »lakonogi« – to ostavlja dojam da ste čitali Homera.
- ALKOHOLIZAM Uzrok svih modernih bolesti (vidi APSINT i DUHAN).
- AMERIKA Lijep primjer nepravde: otkrio ju je Kolumbo, a ime je dobila po Amerigu Vespucciju. [Da nije bilo otkrića Amerike, ne bismo imali sifilis i filokseru. Ipak je treba veličati, osobito ako u njoj niste bili.] Održati tiradu o *self-governmentu*.

¹ Pierre Abélard (1079-1142), francuski skolastički filozof čija su djela osuđena na crkvenim saborima i spaljena (a objavljena tek u XIX. st.). Poznatiji je po ljubavnoj vezi s Heloizom, nećakinjom pariškog kanonika Fulberta, koji ga je zbog toga kastrirao. Godine 1800. podignuta je kapela nesretnim ljubavnicima u Muzeju francuskih spomenika, a kad je 1817. muzej srušen, grobnica Abélarda i Heloize premještena je na pariško groblje Père-Lachaise. Nije sigurno jesu li u njoj njihovi posmrtni ostaci.

ANDROKLO	Spomenuti Androklovog lava kad se govori o krotiteljima.
ANĐEO	Dobro pristaje u ljubavi i Književnosti.
ANTIKA	I sve što se na nju odnosi, otrcano, dosadno.
ANTIKVITETI	Uvijek su suvremene izrade.
APSINT	Izvanredno jak otrov [– jedna čaša i mrtvi ste. Novinari ga piju dok pišu svoje članke.] Ubio je više vojnika nego Beduini. ²
ARHIMED	Uz njegovo ime reći: »Heureka! Dajte mi uporište i podignut ću svijet!« Postoji i Arhimedov vijak, ali ne moramo znati od čega se sastoji.
ARHITEKTI	[Svi su slaboumni.] Uvijek zaborave stubište u kućama.
ARHITEKTURA	Postoje samo četiri arhitektonska stila. Naravno, tu ne računamo egipatski, kiklopski, asirski, indijski, kineski, gotički, romanički, itd.
ARSEN	Ima ga svuda – podsjetiti na gospođu Lafarge. ³ No, ima naroda koji ga jedu!
ASPIDA	Životinja poznata po Kleopatrinoj košarici sa smokvama. ⁴

² Apsint – jako alkoholno piće od pelina i anisa.

³ Marie Lafarge optužena je da je otrovala muža arsenom i na osnovi nepouzdatih dokaza 1840. osuđena na doživotni prisilni rad. Pomilovana je 1852., a ubrzo nakon toga je umrla.

⁴ Egipatska kraljica Kleopatra počinila je samoubojstvo nakon poraza svojeg ljubavnika Marka Antonija, pustivši da je ujede zmija otrovnica (*aspida* – ljutica), skrivena u košarici sa smokvama.

ASTRONOMIJA	Lijepa znanost. – Korisna je samo za moraricu. I u vezi s tim ismijavati astrologiju.
ATEIST	»Narod ateista ne bi mogao preživjeti.«
AUTOR	Treba »poznavati autore«; nije potrebno znati njihova imena.

B

BADIŽON	u crkvama ⁵ . Grmjeti protiv. To artističko bjesnilo je jako u modi.
BAGNOLET	Kraj znamenit po svojim slijepcima. ⁶
BAJADERE	Riječ koja potiče maštu. Sve žene na Orijentu su bajadere (vidi ODALISKA).
BALONI	Balonima ćemo na kraju putovati na Mjesec. No, nećemo tako brzo moći njima upravljati.
BANKARI	Svi su bogati – lihvari, ⁷ gulikože.
BARŠUN	Na odjeći – otmjenost i bogatstvo.
BARTOLOMEJSKA NOĆ	Stara izmišljotina.
BASKI	Narod koji najbolje trči.

⁵ Badižon (franc. *badigeon*) – vrsta fine žbuke od vapna i boje. Flaubert se često bunio protiv načina na koji se restauriraju stare crkve i dvorci, jer se takvim krečenjem i cementiranjem krivotvori prošlost.

⁶ Bagnolet je jedno od istočnih predgrađa Pariza, a to da je poznato po slijepcima aluzija je na pjesmu *Slijepac iz Bagnoleta* pjesnika Bérangera i njezin refren: *Ah, donnez s'il vous plaît / A l'aveugle du Bagnolet (Ah, udijelite nešto / slijepcu iz Bagnoleta)*.

⁷ U izvorniku je riječ »arabe« (Arapin), nastala od lat. *arabus*, ali smo je, »politički korektno«, preveli u njezinu figurativnom značenju, »âpre au gain« (pohlepan, gramziv), potvrđenom još u XVII. stoljeću.

BAZILIKA	Pompozan sinonim za crkvu. – Uvijek je impozantna.
BESJEDA	Svaki Bossuetov govor.
BIBLIJA	Najstarija knjiga na svijetu.
BIBLIOTEKA	Uvijek je treba imati u kući, osobito kad živite na selu.
BILJAR	Otmjena igra. Neizostavna na selu.
BILJEŽNICI (Notari)	Danas se u njih ne treba pouzdati.
BLAGAJNE	Njihov se zamršeni mehanizam može vrlo lako svladati.
BOG	Sam je Voltaire rekao: »Kad Bog ne bi postojao, trebalo bi ga izmisliti.«
BOGATSTVO	Nadomješta sve, čak i štovanje.
BOGINJAV	Sve su boginjave žene pohotne.
BOGOUBOJSTVO	S gnušanjem govoriti protiv njega, iako taj zločin nije čest.
BOL	Uvijek ima povoljan učinak. Prava bol je uvijek suzdržana.
BOLESNIK	Da se podigne moral nekom bolesniku, treba se smijati njegovoj bolesti i poricati njegove bolove.
BRADA	Znak snage. Od prebujne brade ispada kosa. Korisna kao zaštita za kravatu.
BRETONCI	Svi čestiti, ali tvrdoglavi ljudi.
BRINETE	Vatrenije od plavuša (vidi PLAVUŠE).
BROD	Grade ih dobro samo u Bayonneu.
BUBULJICE	Na licu ili drugdje. – Znak zdravlja i snažne krvi. Ne treba ih liječiti.

BUDALE	Oni koji ne misle kao vi.
BUDIZAM	»Lažna indijska religija.« (definicija iz <i>Bouilletova rječnika</i> , prvo izdanje).
BUDŽET	Nikad uravnotežen.
BUFFON ⁸	Stavljao je manšete kad je pisao.
BURZA	Termometar javnog mnijenja.
BURZOVNI ŠPEKULANTI	Svi su lopovi.

C

CARINA	Treba se buniti protiv nje – i varati je (vidi MALTARINA).
CARSTVO	»Carstvo znači mir.« (Napoleon III.)
CEDAR	Cedar u Botaničkom vrtu bio je donesen u šeširu.
CENZURA	Korisna, što god mi rekli.
CHATEAUBRIAND	Poznat prije svega po bifteku koji nosi njegovo ime.
CIGARE	Cigare iz Državnog monopola »sve su smrdljive«. Jedine dobre cigare dolaze od krijumčarenja.
CJEPIDLAČENJE	Treba mu se rugati, osim kad se primjenjuje na nevažne stvari.
CJEPIVO	Družiti se samo s cijepljenim ljudima.
CLAIR-OBSCUR	Ne zna se što je to.

⁸ Glasoviti prirodoslovac Buffon, koji se spominje i u romanu, živio je povučen u svojem dvorcu Montbardu i kažu da je uvijek radio svečano odjeven, u košulji s čipkom na prsima i izvezenim manšetama (ili orukvicama).

COKULE	Bogat čovjek čiji su počeci bili teški uvijek je došao u Pariz u cokulama.
CRNCI	Čuditi se da im je slina bijela – i da govore francuski.
CRNKINJE	Vatrenije od bjelkinja (Vidi BRINETE i PLAVUŠE).
CRNO ODIJELO	[Treba reći <i>frac</i> (<i>frac</i>), osim u poslovice »odijelo ne čini redovnika«, a u tom slučaju treba reći mantija (<i>froc</i>).] U provinciji je vrhunac uglađenosti i smetnje.
CUJAS	Neodvojiv od Bartholea. – Ne zna se što su napisali. Nije važno. Svakom čovjeku koji studira pravo reći: »Zakopali ste se u Cujasa i Bartholea.« ⁹

Č

ČEDOMORSTVO	Počinja se samo u puku.
ČELO	Široko i ćelavo, znak genija [ili smionosti].
ČEMPRES	Raste samo na grobljima.
ČIČIMAK	Ne zna se od čega je napravljen. ¹⁰
ČIREVI	Znak zdravlja (vidi BUBULJICE).
ČVRST	Uz njega uvijek ide »kao stijena«.

⁹ »Cujas i Barthole« (ili Bartole) stereotipan je izraz za studij prava. Bartole (1314-1357) bio je glasoviti talijanski pravni stručnjak, a Jacques Cujas (1522-1590) francuski pravnik, vrsni poznavalac rimskog prava. Pripadali su oprečnim pravnim školama.

¹⁰ Čičimak (srdovica, žižula) – biljka od koje se prave sirup ili mast protiv kašlja. (Zbog njega su se Bouvard i Pécuchet posvađali s ljekarnikom u Falaiseu.)

Ć

ĆELAVOST Uvijek prerana – i uzrokovana pretjerivanjima u mladosti ili snovanjem velikih zamisli.

D

DAGEROTIPIJA Zamijenit će slikarstvo.

DAGNJE Uvijek neprobavljive.

DAH (iz usta) Imati snažan dah djeluje »otmjeno«. [Izbjegavati aluzije na zadah i tvrditi da to dolazi od želuca.]

DAMASK [Jedino mjesto gdje znaju izrađivati sablje.] Sve dobre oštrice su iz Damaska.

DAMSKA TOALETA Smućuje maštu.

DANGUBA Svi su Parižani dangube, iako je od svakih deset stanovnika Pariza njih devet iz provincije. U Parizu se ne radi.

DEBEO Debeli ljudi ne moraju učiti plivati i bacaju u očaj krvnike, jer ih je teško pogubiti. Primjer: Madame Dubarry.¹¹

DEKOR (kazališni) Nije slikarstvo. Dovoljno je nasumice baciti na platno kantu boja; zatim ih se razmaže metlom; udaljenost i svjetlo stvaraju iluziju.

DEMOSTEN Nije držao govore a da nije imao oblatak u ustima.

¹¹ Grofica Jean Bécu du Barry (1743-1793), ljubavnica Luja XV., zamijenila je Madame de Pompadour. Giljotinirana je u doba Terora.

DEPURATIV (Sredstvo za čišćenje)	Uzima se kriomice.
DESCARTES	<i>Cogito, ergo sum.</i>
DESERT	[Žaliti što se uz desert više ne pjeva.] Kreposni ljudi ga preziru: – »Ne! Ne! Ni- kakvih slastica! Nikad desert! «
DESETORICA (Vijeće desetorice)	[Ne zna se što je to, ali] bilo je strašno! ¹² Vijećali su pod maskama. Još zadrhtati od toga!
DEVA	Ima dvije grbe a dromedar samo jednu. Ili pak: deva ima jednu grbu – dromedar dvije grbe. To uvijek pobrkamo.
DIDEROT	Uvijek ga prati D'Alembert.
DIJAMANT	Na kraju ćemo ga proizvoditi! – I kad čov- jek pomisli da je to samo ugljen! Da ga nađemo u njegovu prirodnom stanju, ne bismo se ni sagnuli da ga pokupimo!
DIJANA	Božica lova – čednosti.
DILETANT	Bogat čovjek, pretplaćen na Operu.
DILIŽANSE	Žaliti za vremenom diližansi.
DINJA	Zgodna tema razgovora za stolom: »Je li ona povrće? Je li voće?« Englezi je jedu za desert, i to izaziva čuđenje.
DIPLOMA	Znak učenosti. Ne dokazuje ništa.
DIPLOMACIJA	Lijepa karijera, puna tajnovitosti. – Od- govara otmjenim ljudima. – Zanimanje neodređena značenja, ali iznad običnog. [Diplomat je uvijek profinjen i proni- cljiv.]

¹² Misli se na mletačko Vijeće desetorice, tajni sud uspostavljen 1310., koji je provodio diktatorsku vlast do pada Republike 1797.

DIREKTORIJ	Sramote Direktorija! »U ono doba čast je našla utočište u vojsci.« Žene su se, u Parizu, šetale posve gole.
DIVA	Sve se pjevačice moraju nazivati Divama.
DJECA	Pokazivati prema njima zanesenu nježnost – kad imate goste.
DJEVICA ¹³	Rabi se samo za Ivanu Aršku, i uz »Orleanska«.
DOBA (naše)	Grmjeti protiv njega. Žaliti se da nije pjesničko. Nazivati ga dobom tranzicije, dekadencije.
DOKTOR	[Ispred njega je uvijek pridjev »dobar«, a među muškarcima, u slobodnom razgovoru, »vražji«: »Ah, taj vražji doktor!« Kad uživa naše povjerenje, onda je orao, a čim ste se posvađali postaje magarac.] – Svi su materijalisti! [»Nema vjere na vrhu skalpela.«]
DOKTRINARCI	Prezirati ih. Zašto? – Ne zna se.
DOKUMENT	Uvijek od najveće važnosti.
DOLMEN	[Ima veze sa starim Francuzima. Kamen koji je druidima služio za prinošenje žrtava.] Može ih se naći samo u Bretanji. [O tome se ne zna ništa više.]
DOMINO	Igra se osobito dobro kad je čovjek pri-pit.
DOUŠNICI	Svi su iz policije.

¹³ Francuska riječ »pucelle« u značenju »mlada, nevina djevojka« (La Pucelle, kad se misli na Ivanu Orleansku) za razliku od »vierge«, kojom se označava i Djevica Marija (Vierge Marie, Sainte Vierge).

DUH	Uvijek je iskričav. Ima ga na svakom uglu. Ljepodusi se uvijek sretnu.
DUHAN	Izaziva bolesti leđne moždine. [Duhan iz državnog monopola ne može se mjeriti s onim prokrijumčarenim. Šmrkanje duhana pristaje kabinetskom čovjeku. Uzrok svih bolesti mozga i leđne moždine.]
DUPIN	Nosi djecu na svojim leđima.
DUŽD	Vjenčavao se s morem. Poznat je samo jedan: Marino Faliero. ¹⁴
DUŽNOSTI	[Zahtijevati ih od drugih, sam ih se osloboditi.] Drugi ih imaju prema nama, ali ih mi nemamo prema njima.
DVOBOJ	Grmjeti protiv. Nije dokaz hrabrosti. Ugled čovjeka koji se borio u dvoboju.

DŽ

DŽIN	Naziv jednog orijentalnog plesa.
------	----------------------------------

E

EBANIST	Radnik koji radi najviše s mahagonijem.
EKLEKTICIZAM	Napadati ga kao nečudorednu filozofiju.
EMAJL	Tajna njegove izrade je izgubljena.

¹⁴ Marino Faliero (1274-1355), slavan po svojoj uroti protiv vencijskih patricija, pogubljen je na stubištu svoje palače. Nadahnuti njegovom sudbinom, tragedije su mu posvetili Byron i Casimir Delavigne.

EMIR	Kaže se samo kad se govori o Abd-el-Kaderu.
ENCIKLOPEDIJA	Sažalno joj se smijati kao staromodnom djelu, čak je i napadati.
ENGLESKI VRTOVI	Prirodniji od vrtova u francuskom stilu.
ENGLESKINJE	Čuditi se što imaju lijepu djecu.
ENGLEZI	Svi su bogataši.
EPAKTA, ZLATNI BROJ, SLOVO GOSPODNJE (DOMINIKALNO)	Na kalendarima – ne zna se što je to.
EPIKUR	Prezirati ga.
ERGELA	Pitanje ergela – lijepa tema za parlamentarnu raspravu.
ERUDICIJA	Prezirati je kao obilježje ograničena duha.
ESPLANADA	Može se vidjeti samo kod Doma Invalida.
ETAŽERA	Mora je imati svaka lijepa žena!
ETIMOLOGIJA	Ništa nije lakše otkriti uz pomoć latinskog i malo razmišljanja.
ETRUŠĆANSKI	Sve stare vaze su etrušćanske.
EUNUH	(Nikad nema djece...) Bjesniti protiv kastrata u Sikstinskoj kapeli.

F

FAETON	Izumitelj istoimenih kočija.
FAZAN	Vrlo otmjen za svečani ručak.

FENIKS	Lijepo ime za osiguravajuće društvo protiv požara.
FETUS	Svaki anatomski preparat koji se čuva u špiritu.
FEUDALIZAM	Nemati o njemu nikakvu jasnu predodžbu, ali grmjeti protiv njega.
FIGARO (Figarov pir)	Još jedan od uzroka Revolucije!
FILIP ORLEANSKI – JEDNAKOST ¹⁵	[Grmjeti protiv njega.] Još jedan od uzroka Revolucije. Počinio je sve zločine tog nesretnog doba.
FILOZOFIJA	Uvijek joj se podsmjehivati.
FORNARINA	Jedna lijepa žena. – Suvišno je znati više o njoj.
FOSILI	Dokaz Potopa. Šala u skladu s dobrim ukusom kad se govori o nekom akademiku.
FRANCUSKA AKADEMIJA	Ocrnjivati je, ali nastojati postati njezinim članom, ako je moguće.
FRANCUZI	Prvi narod na svijetu.
FRESKA	Više ih ne izrađuju.
FUGA	Ne zna se točno što je to, ali treba tvrditi da je nešto jako teško i jako dosadno.

¹⁵ Louis Philippe Joseph d'Orléans (1747-1793), vojvoda koji je kao pristalica revolucionarnih ideja bio zastupnik u Narodnoj skupštini, poznat pod imenom Philippe-Egalité. Giljotiniran je u doba Terora.